

EDITORIAL

Raluca Iulia CAPOTĂ

Redactor-șef adjunct Revista Muzeelor

Ca în fiecare an, Revista Muzeelor a lansat și în 2025 un apel tematic special, centrat de această dată pe relația funcțională dintre muzee și turism. Curiozitatea noastră editorială, formulată în mod deliberat în registrul interogativ – *Muzeele și turismul, o provocare asumată?*, s-a dorit a fi o provocare la reflecții teoretice și aplicate, care să evidențieze în ce măsură această perspectivă este conștientizată la nivel programatic și, după caz, integrată în activitățile organizațiilor muzeale, în special ale celor din România. În paralel, toate tematicile recurente ale revistei au rămas deschise.

Am selectat de această dată, dintre cele 15 propuneri de texte primite, **6 articole**, completate **de o recenzie expozițională**. Unele reprezintă veritabile cercetări, altele texte de specialitate, dense conceptual și informațional. Sperăm că aceste materiale vor captiva interesul publicului nostru și, de ce nu, vor adânci dialogul critic afirmând rolul publicației noastre de forum de dezbatere profesionistă.

Dorința noastră de a trata analitic tema turismului în conjuncție cu misiunea în evoluție a muzeelor și, foarte concret, cu funcționarea cotidiană a acestor tipuri de organizații a urmărit mai multe direcții de reflecție.

O consecință a recentrării atenției muzeale spre un public tot mai larg și diversificat este deja foarte vizibilă în eforturile muzeelor de accesibilizare a conținutului cultural. Turismul centrat pe patrimoniul cultural aduce un public cu motivații, ritmuri de consum și așteptări distincte față de publicul local. Înțelegerea profilului acestui tip de consumator de cultură (uneori consumator de divertisment cultural, mai degrabă) ajunge să fie un element esențial în faza de concepție a diverselor forme de experiențe muzeale, fie ele tradiționale sau adaptate unor nevoi contemporane.

Un studiu din 2018 al Organizației Mondiale a Turismului¹ ne arăta că 4 din 10 turiști își aleg destinația pe baza ofertei culturale, iar administrațiile naționale de turism estimau că peste 39% din totalul sosirilor internaționale puteau fi asociate acestui tip de turism. Deși pandemia a reprezentat, în mod evident, un punct de stagnare și a avut drept consecință modificarea

¹ World Tourism Organization (2018).

<https://doi.org/10.61789/rm.2025.01>

modelului de turism, în special prin integrarea tehnologiilor virtuale², date din perioada postpandemică ne pun în evidență faptul că acest sector economic este unul foarte rezilient.

Asistăm din nou la o tendință de creștere a turismului cultural *in situ*, centrat fundamental pe patrimoniul cultural. Se estimează că piața de turism de patrimoniu din Europa este în continuare în creștere. Politicile Uniunii Europene în acest sens sunt favorizante, iar modelele de bune practici abundă. Patrimoniul cultural funcționează ca resursă esențială în turism, iar muzeele rămân actori importanți în această ecuație, în măsura în care pot integra perspectivele acestui context mai larg în configurarea unei oferte culturale adaptate. Aceste date confirmă oportunitatea alegerii axei tematice și relevanța ei pentru dezbateră profesională actuală.

La nivel național, datele de vizitare susțin aceste tendințe. Strategia națională a României pentru dezvoltarea turismului 2019-2030 confirmă explicit rolul patrimoniului cultural ca resursă strategică, iar muzeele ca factor central al atractivității destinațiilor. Dinamicile tipurilor de consum cultural și rolul educației culturale³ consemnează și ele o creștere a apetenței pentru vizitarea obiectivelor de patrimoniu cultural și a muzeelor: o nuanță importantă, care indică atât potențialul, cât și vulnerabilitățile actuale ale consumului cultural din România. În mod firesc, o parte dintre articolele din acest număr ating aceste zone de intersecție fie prin reperele metodologice, fie prin solide studii de caz.

Deși e incontestabilă sinergia dintre cele două sectoare, identificarea punctelor care necesită o corelare de viziune, programe și acțiuni între ele, dezvoltarea unui limbaj comun, precum și a unor indicatori comparabili care să demonstreze cum se influențează reciproc, sunt însă fenomene izolate. Fără a face pași concreți înspre analize obiective și fundamentate din ambele direcții, nu vom putea corela convingător resursa culturală cu impactul ei economic, social și simbolic.

Muzeele rămân, în această ecuație, responsabile cu o autorefecție bazată pe date, dar și cu datoria de a veghea vigilent la protejarea autenticității și relevanței mesajului cultural. Tot muzeelor le revine rolul de a coordona interpretarea etică a acestui mesaj, pentru a ne feri de riscul trivializării, de concesiile pe care delectarea facilă și consumul rapid tind să le favorizeze.

Arhitectura tematică a acestui număr al revistei noastre a urmărit să pună în evidență câteva dintre aceste aspecte, lăsând încă mult spațiu pentru noi investigații, reflecții și inspirații, a căror transpunere în cercetare și text o vom aștepta și pentru numere viitoare ale Revistei Muzeelor, pentru că acest subiect este departe de a fi epuizat. Articolele reunite în acest număr oferă o perspectivă complementară asupra relației muzeelor cu publicul lor, indiferent că această relație este cu un public turistic, local sau specializat. Relevanța temei va crește, fără îndoială, de la an la an, pe măsură ce organizațiile muzeale vor trebui să își demonstreze importanța inclusiv cu argumente economice, fie ele și indirecte.

2 Gregorić (2022).

3 Croitoru și Becuț Marinescu (coord.), (2025).

Numărul din 2025 debutează cu excelentul articol de cercetare al **Iulianei Dumitru**, *Muzeul ca loc de întâlnire între turiști și memorie. Despre afect, curatoriat și turism cultural*. Articolul cuplează în mod inedit rezultatele unor cercetări etnografice (și auto-etnografice) legate de vacanță, nostalgie și relația dintre localnici și turism cu două proiecte expoziționale, curatoriate în cheia muzeologiei afective. Autoarea plasează muzeul ca tezaurizator și mediator și în cadrul unei relații profund umanizate: turismul nu e doar un fenomen în cadrul căruia se petrec schimburi pragmatice de resurse materiale, ci coagulează amintiri, comunități, interacțiuni.

Articolul **Felciei Raețchi**, *Spre un muzeu de sculptură în București. Modele europene și strategii de valorificare a Colecției Cornel Medrea*, reprezintă un demers riguros documentat și pragmatic orientat către nevoia reintegrării în circuitul cultural și, implicit, turistic a colecției de sculptură aflată în patrimoniul Muzeului Municipiului București. Analiza comparativă a muzeelor pariziene și muzeul croat dedicat sculptorului Ivan Meštrović constituie argumente și repere metodologice solide pentru formularea unei soluții realiste de reactivare a acestei colecții care și-a pierdut vizibilitatea odată cu retrocedarea sediului său, după 49 de ani de prezență în viața culturală a Capitalei. Din această perspectivă, studiul propune variante operaționale de reinsertie a colecției în rețeaua culturală a Bucureștiului, de la posibile amplasamente și direcții muzeografice până la direcții concrete de valorizare turistică și educațională.

Am grupat în această primă secțiune a revistei dedicată temei centrale și recenzia făcută expoziției „Brâncuși la Brukenthal” de **Ioana Spiridon**. Autoarea alege să analizeze acest eveniment expozițional prin prisma conceptului curatorial, a modului de prezentare și a realizării propriu-zise, dar și pentru valențele sale ca model de valorizare strategică a unui bun cultural cu valoare excepțională, în raport cu interesul publicului și cu potențialul turistic al instituției muzeale. Recenzia, intitulată *Expozițiile de artă, pivot al turismului cultural. Studiu de caz: „Brâncuși la Brukenthal” (Muzeul Național Brukenthal, Sibiu, 5-27 aprilie 2025)*, funcționează ca un studiu de bună practică din care autoarea disceerne argumente pragmatice și direcții replicabile ce pot orienta muzeele în formularea unor politici expoziționale sustenabile și sensibile la tendințele de consum cultural.

În secțiunea **Colecționare, evidență, documentare și cercetare** avem articolul de cercetare al **Doinei Ene**, *O corespondență inedită a lui Roberto Longhi la Brukenthal*, în care este analizată critic o selecție semnificativă din corespondența purtată între Roberto Longhi și Teodor Ionescu pe marginea autentificării unor picturi italiene din colecțiile Muzeului Național Brukenthal. Ceea ce face deosebit acest schimb epistolar este atât contextul în care se desfășoară (vorbind de sfârșitul anilor 1950 și mare parte din anii 1960, perioadă în care corespondența internațională era supusă unei cenzuri ideologice), cât și reprezentativitatea interlocutorilor aflați în dialog profesional. Academicianul Roberto Longhi, unul dintre cei mai importanți istorici de artă italieni ai secolului XX, acordă timp și expertiză nuanțată celui care a fost multă vreme șeful și curatorul Galeriei de Artă Europeană a Muzeului Național Brukenthal, într-un schimb de idei de înaltă ținută științifică. Folosind o abordare filologică și istorico-artistică pentru a recupera și contextualiza un

fond epistolar inaccesibil până de curând, autoarea articolului pune în lumină o etapă intensă de reevaluare a patrimoniului sibian, evidențiind totodată modul de lucru al celor doi cercetători și relevanța acestui material pentru istoria practicilor de atribuire.

În secțiunea **Etică, istorie și teorie muzeală** regăsiți consemnată o secvență din istoria muzeală a Timișoarei. Articolul *Evoluția și consolidarea colecției de artă publică din Timișoara. De la pinacotecă la muzeu*, rezultat al colaborării celor doi autori, **Leonard-Denis Păușan-Barna** și **Alexandru Victor Babusceac**, este o succintă restituire a parcursului colecției timișorene, azi parte a Muzeului Național de Artă Timișoara, pornind de la inițiativele fondatoare din secolul al XIX-lea până la etapele de instituționalizare, de relocare și consolidare a colecțiilor în Palatul Baroc. Marcând contribuția fondatoare a primului donator, Zsigmond Ormós, precum și a altor personalități care au avut impact în cristalizarea instituțională a colecției, autorii urmăresc dezvoltarea patrimoniului, transformările arhitecturale și curatoriale care au modelat identitatea instituției de-a lungul a peste un secol și jumătate. În acest fel, autorii reușesc să prezinte evoluția muzeului ca parte a dinamizării spațiului civic, academic și cultural. Finalul studiului ne aduce în atenție un moment special de receptare a colecției de artă, anul 2023, când statutul Timișoarei de Capitală Europeană a Culturii a funcționat ca un accelerator de modernizare și vizibilitate, generând expoziții de anvergură internațională și un aflus semnificativ de public, repositionând astfel Muzeul Național de Artă al Timișoarei ca un reper cultural major în peisajul muzeal contemporan.

Secțiunea **Muzeul și comunitatea / societatea** încheie în forță acest număr al Revistei Muzeelor. Ea găzduiește două texte ample care ilustrează diverse modalități de raportare la nevoile diverselor comunități care aleg interacțiunea cu patrimoniul cultural. Sunt explorate detaliat și în evoluție două contexte diferite: unul analizează adaptări făcute în spațiul muzeal și în configurarea programelor muzeale, astfel încât acestea să fie pregătite să primească public neurodivers, iar celălalt ilustrează modalități eficiente de prelungire sau chiar exportare a experienței muzeale extra muros, prin diversificarea reperelor culturale integrate în parcursul educativ și prin încurajarea autonomiei vizitatorului.

Aliniat rolului incluziv și accesibil al muzeului, articolul **Despinei Hașegan, Muzeul Antipa și accesibilizarea patrimoniului pentru publicul neurodivers**, este parte dintr-o cercetare mai amplă a autoarei și completează un tablou al inițiativelor de accesibilizare muzeală pentru persoane cu dizabilități pe care tot ea l-a adus în atenția publicului cititor încă din numărul trecut al Revistei Muzeelor⁴. Textul din acest număr se concentrează atât teoretic, cât și practic asupra problematicii accesibilizării patrimoniului muzeal pentru publicul neurodivers, făcând un inventar al principiilor care trebuie să ghideze abordarea incluzivă și participativă pentru această categorie de vizitatori și analizând în detaliu pachetul de măsuri și programe specifice adoptate de Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa” din București, în cadrul

4 Hașegan (2024).

unui studiu de caz riguros analizat. Articolul evidențiază și colaborarea instituției cu organizații de profil, precum și programele de formare dedicate personalului muzeal, elemente esențiale pentru funcționarea unei abordări incluzive coerente.

Articolul **Iuliei Iordan**, *O cutie cu șnur și un creion: despre autonomia vizitatorului în muzeu prin intermediul kiturilor de explorare interactivă*, care ilustrează prin exemple concrete cum medierea patrimoniului cultural muzeal concepută, cercetată și implementată de o organizație din zona privată (Asociația Da'DeCe) poate ajunge efectiv în mâinile vizitatorilor. Analizând procesul de creație, testare și utilizare a kiturilor educaționale dezvoltate de Asociația Da'DeCe și prezentate în diverse muzee și spații culturale, autoarea arată cum aceste instrumente pot prelungi experiența muzeală în afara instituției și pot susține autonomia publicului tânăr în interacțiunea sa cu patrimoniul. Textul scoate în evidență faptul că, atunci când instrumentele și programele sunt concepute participativ și cu atenție reală la nevoile utilizatorilor, acestea pot deveni forme alternative de mediere care pot suplini temporar prezența educatorului, generând totodată un tip de învățare reflexivă și activă.

Împreună, aceste articole conturează un orizont dens și nuanțat al preocupărilor profesioniștilor muzeali, confirmând existența unei diversități sănatoase de perspective, care e cât se poate de benefică dialogului profesional autentic. Vă invităm să parcurgeți acest număr cu aceeași deschidere și cu același apetit pentru întrebări pe care le-am avut și noi în configurarea lui.

Lectură plăcută!

Lucrări citate

- Croitoru, C. și Matei, Ș. 2024. *Grupuri de consum cultural public. Motivații și clasificări* în Croitoru, C. și Becuț Marinescu, A. (coord.) *Barometrul de consum cultural 2023. Comunități de consum în contextul schimbărilor societale*. Editura Universul Academic, București.
- Croitoru, C. și Becuț Marinescu, A. (coord.). 2025. *Barometrul de consum cultural 2024. Dinamicile tipurilor de consum cultural și rolul educației culturale*. Editura Universul Academic, București.
- Gregorić, M. (2022). *Post-Covid transformation of cultural tourism*. *Croatian Regional Development Journal*, 3(2), 161-180.
- Hașegan, D. 2024. *Proiecte artistice despre incluziune și diversitate la MNAC și MNHCV. O analiză din perspectiva studiilor despre dizabilitate*. *Revista Muzeelor* 1/2024: 8-24. DOI: <https://doi.org/10.61789/rm.2024.02>.
- World Tourism Organization (2018). *Tourism and Culture Synergies*. UNWTO, Madrid, DOI: <https://doi.org/10.18111/9789284418978>.